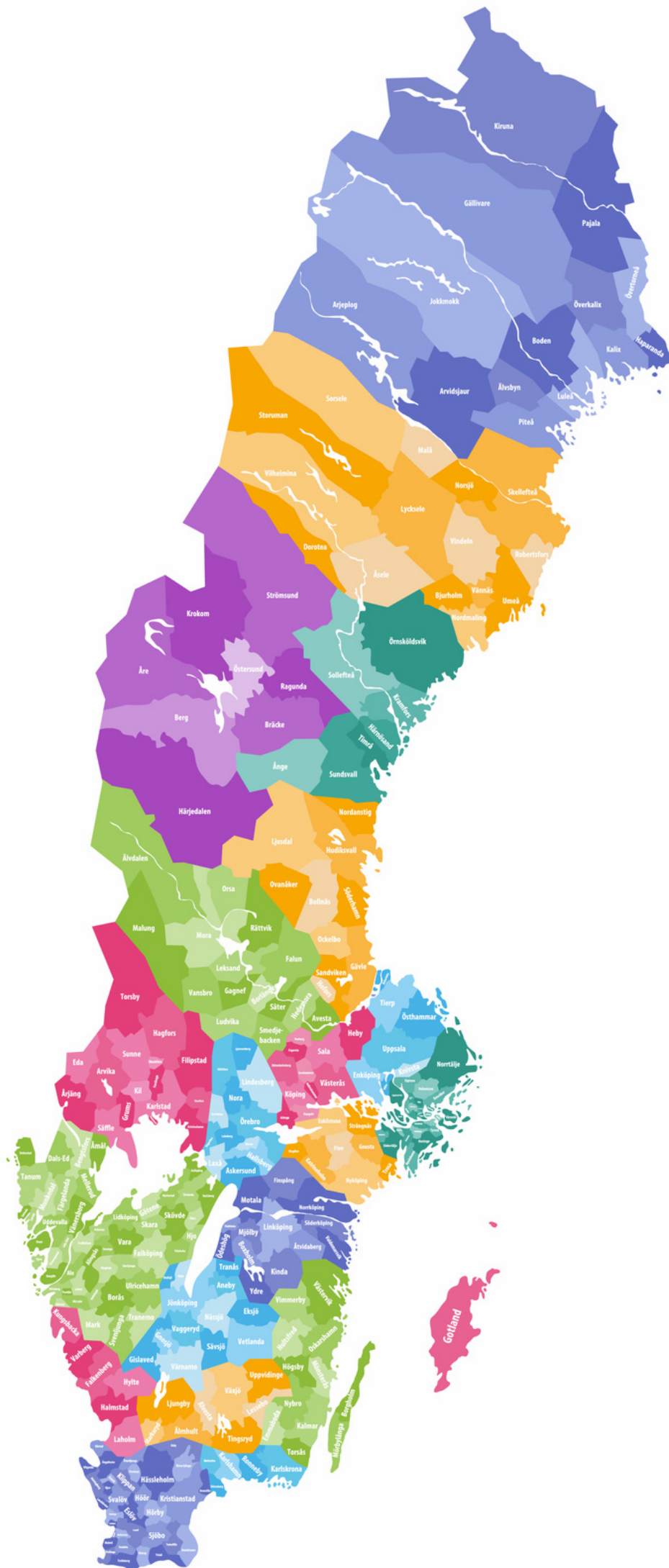

Förslag från
Klimatkommunerna

Inkludera alla
kommuner i
Sveriges
klimatarbete
genom ett
klimatavtal

KLIMAT
KIK
KOMMUNERNA

Förord – om förslaget

En stor del av ansvaret för det praktiska genomförandet av Sveriges klimat-omställning ligger på kommunerna: Här fattas beslut om nybyggnation, lokal och regional infrastruktur och om samhällsplanering. Kommuner har dessutom ansvaret för utbildning, är stora arbetsgivare, har daglig kontakt med invånare och upphandlar varor och tjänster för flera hundra miljarder kronor varje år.

Klimatkommunerna efterlyser en diskussion om, och förslag kring, hur nationell lagstiftning och styrmedel kan styra mot att inkludera alla Sveriges kommuner i klimatomställningen. Vi ser ett behov av att nationell nivå tydliggör kommunernas betydelse i omställningen till ett samhälle som klarar att möta klimatmålen och säkerställer att det blir lönsamt för kommuner att minska sina utsläpp.

Om vi ska lyckas behöver det finnas en röd tråd i klimatarbetet från nationell till lokal nivå. Utan ett långsiktigt och uthålligt samarbete riskerar Sverige att missa både klimatmålen och möjligheterna till framtida konkurrenskraft och välfärd.

Vi vill se samverkan kommuner emellan, men också ett mer sammanhållet klimatarbete mellan kommuner, regioner och statlig nivå. För att Sveriges kommuner ska kunna leva upp till sin potential som nyckelspelare i omställningen, krävs fungerande finansieringslösningar, stöd i prioriteringar av åtaganden, och inte minst resurser för att hålla ihop klimatarbetet och driva det framåt.

Förslaget "Inkludera alla kommuner i Sveriges klimatarbete genom ett klimatavtal" togs fram av Klimatkommunerna under 2020-2021. Under 2025 har förslaget reviderats.

Klimatkommunernas styrelse
September 2025

Evelina Fahlesson (S) Ordförande, Skellefteå kommun
Jacob Högfeldt (M) Vice ordförande, Strängnäs kommun
Anna Hed (C) Mora kommun
Bo Frank (M) Växjö kommun
Anders Lönroth (MP) Huddinge kommun
Gunvor Bergkvist (V) Göteborgs stad
Amir Jawad (L) Helsingborgs stad
Elin Engdahl (S) Lunds kommun
Rosi Hoffer (S) Östersunds kommun
Jonas Riedel (C) Sollentuna kommun
Cecilia Boman Lindström (MP) Karlstads kommun
Sofia Hedén (S) Malmö stad

Innehåll

Förord – om förslaget.....	2
Förslaget i korthet.....	3
Nuläge och problembeskrivning.....	4
Hur byggs ett starkt lokalt klimatarbete upp?.....	4
Presentation av förslaget: Ett klimatavtal mellan stat och kommun med finansiering och kunskapsstöd.....	6
Kommunernas åtaganden i avtalet.....	6
Lämplig myndighets åtaganden i avtalet.....	7
Regeringens ansvar.....	8
Medskick.....	10
Jämförande exempel.....	11

Förslaget i korthet: Klimatavtal mellan stat och kommun med finansiering och kunskapsstöd

Med utgångspunkt i Sveriges klimatpolitiska ramverk föreslår vi att en överenskommelse som reglerar ansvar och finansiering upprättas mellan Sveriges kommuner och staten.

Kommunerna åtar sig att:

- sätta klimatmål i linje med de nationella eller högre
- genomföra utsläppsminskande åtgärder
- följa upp utvecklingen

Staten åtar sig att:

- finansiera delar av kommunernas strategiska klimatarbete
- upprätta en funktion för samordning, uppföljning och kommunikation

En mer utvecklad beskrivning av förslaget följer efter avsnitten om nuläge och behov.

Nuläge och problembeskrivning

En spets som drar ifrån

Kommuners förutsättningar att arbeta med utsläppsminskande åtgärder varierar kraftigt. Geografiska och demografiska förhållanden belastar en del kommuner med högre utsläpp än andra. Det finns även en stor variation i kommuners klimatambitioner och hur långt man har kommit i sitt klimatarbete. Detta innebär en risk att en grupp kommuner drar ifrån och att utsläppen fortsätter att öka i kommuner som har halkat efter.

Samordning och systemperspektiv är avgörande

Flera utredningar och forskningsrapporter pekar på vikten av samordning och systemperspektiv för att nå framgång i arbetet med att nå uppsatta klimatmål. Ett exempel är Klimatpolitiska Rådet, som skrev som en av rekommendationerna i sin rapport 2024: "Bredda samverkan vid utformningen och genomförandet av klimatpolitiken för att bidra till acceptans och engagemang. Inkludera, vid sidan om näringslivet, även kommuner, regioner och civilsamhällets organisationer."

Kommunerna är en viktig pusselbit, men inte den enda

För att nå nettonollutsläpp behöver en kommun arbeta strategiskt och långsiktigt. Kommuner har ett brett ansvar, men saknar full rådighet över exempelvis omställningen av transportsektorn, energisektorn och bygg- och anläggningssektorn. Här behövs samordning och nära samverkan mellan lokal, regional och nationell nivå. Den samverkan som sker idag har hittills inte visat sig vara tillräcklig för att minska utsläppen i den takt som krävs.

Kommunernas behov: Hur byggs ett starkt lokalt klimatarbete upp?

Klimatkommunerna har frågat sina medlemmar vilka framgångsfaktorer de ser i sitt klimatarbete. Utöver politisk samsyn på det lokala planet och att lyfta fördelar för folkhälsa, ekonomi, beredskap och civilt försvar, anpassning till ett förändrat klimat med mera, lyfts det som helt avgörande att det finns tjänsteperson(er) som har arbetstid för att arbeta klimatstrategiskt.

Tillgång till finansiellt stöd är en annan viktig faktor, liksom aktivt samarbete och erfarenhetsutbyte mellan kommuner. Ett klimatavtal utformat i linje med Klimatkommunernas förslag skulle stimulera alla dessa aspekter.

Ingen kommun har ännu nått klimatneutralitet. Behovet av samarbete och utsläppsminskande åtgärder är stort i alla kommuner, oavsett hur långt man i dagsläget har kommit i sitt klimatarbete.

Utmaningen är inte minst tydlig inom transportsektorn där omställningen är beroende av styrmedel på såväl lokal som nationell nivå.

Genom ett generellt stöd till alla kommuner kan finansieringen användas där den behövs bäst, utifrån kommunens behov.

Den nationella nivån kan, genom att erkänna kommunernas roll i klimatomställningen och stärka samarbetet med dem, höja statusen på klimatarbetet avsevärt i kommunerna.

Presentation av förslaget:

Ett klimatavtal mellan stat och kommun med finansiering och kunskapsstöd

Klimatkommunerna föreslår att ett klimatavtal upprättas mellan staten och samtliga kommuner. Avtalet består av att staten finansierar en del av kommunernas klimatsamordning (det strategiska arbetet för att minska utsläppen av växthusgaser) och upprättar en nationell samordningsfunktion, samt att kommunerna åtar sig att genomföra åtgärder enligt minst en basnivå. Nedan redogörs för vad de olika parternas delar i avtalet skulle kunna innebära.

Genom avtalet kopplas kommunerna tydligare till det nationella klimatarbetet och ges incitament att styra mot nettonollutsläpp till 2045. Syftet med förslaget är att alla kommuner ska kunna bidra till att uppfylla det klimatpolitiska ramverket.

Vidare utredning bör klargöra om alla kommuner ska få finansiellt och kunskapsmässigt stöd under exempelvis en tvåårsperiod för att kunna ta fram relevanta styrdokument eller om bara de som uppnår basnivån erhåller stöd och att fler sedan ansluter efterhand.

Kommunernas åtaganden i avtalet

Kommunernas ansvar i förslaget till klimatavtal kan med fördel delas upp i nivåer eller steg. Här presenteras förslag på en basnivå och en spetsnivå.

Basnivå:

- Kommunen bedriver ett klimatstrategiskt arbete som avser det geografiska området, kommunens organisation, samt berörda kommunala bolag.
- Kommunen fastställer för varje ny mandatperiod en plan för klimatarbetet som innehåller mål och åtgärder, som är tidsatta och ansvarsfördelade, för att uppnå det nationella klimatmålet till 2045 och Parisavtalet.

- Kommunen följer årligen upp utsläppen av växthusgaser enligt internationell standard.
- Kommunen använder krav i upphandlingar som ett verktyg i klimatarbetet.

Spetsnivå:

Utöver punkterna i basnivån tillkommer förslagsvis dessa åtaganden:

- Kommunen bidrar i väsentlig utsträckning till Sveriges förnybara elsystem genom att tex stimulera utbyggnaden av vind- och solkraft i den egna kommunen.
- Kommunen har styrdokument för en transporteffektiv kommun och genomför åtgärder som ökar gång, cykel och kollektivtrafik i kommunen[1].

- Kommunen har ett klimatstyrande arbete med parkering där en plan för laddinfrastruktur ingår.
- Kommunen har ett strukturerat samarbete med det lokala näringslivet för att främja cirkulär ekonomi, hållbar samhällsplanering och transport-effektivitet.
- Kommunen har styrdokument och genomför åtgärder för att få fler barn och unga att gå och cykla till skola och fritidsaktiviteter.
- Kommunen inkluderar förskolor och skolor i klimatarbetet och ger kompetenshöjande insatser för lärare och skolledare.

Lämplig myndighets åtaganden i avtalet

Lämplig myndighets ansvar i förslaget till klimatavtal är att:

- Tillhandahålla en nationell samordningsfunktion med ansvar för uppföljning, kunskapsspridning och kommunikation.
- Tillhandahålla statistik för klimatarbetet som sker på lokal nivå. Utveckla de dataunderlag som den nationella nivån tillhandahåller, så att eftersläpningen i tid minskar och så att kommunerna får data som väl beskriver ett sammanhängande kommungeografiskt systemperspektiv.

- Ta fram beräkningsmodeller som ger en grund för likvärdighet och jämförbarhet. I Klimatkommunerna rekommenderar vi uppföljning enligt internationell standard.
- Verka för samordning av stödet från centrala myndigheter och länsstyrelser, bland annat avseende metodutveckling som stärker kommunernas klimatarbete.
- Ansvara för uppföljning, exempelvis genom en regelbunden Öppen jämförelse Klimat (i egen regi eller i samarbete med exempelvis SKR).
- Beakta det kommunala perspektivet vid initiering av forskning och studier inom klimat. Vad behöver kommunerna mer kunskap om för att kunna göra rätt vägval i sitt arbete för att minska utsläppen?
- Verka för att goda exempel sprids mellan kommunerna.
- Inledningsvis bör den nationella samordningsfunktionen få ett uppdrag om att ge extra stöttning till de kommuner som inte har ett klimatstrategiskt arbete på plats.

[1] Styrdokumentet bör exempelvis innehålla: en klimatstyrande fysisk planering kring mobilitet och planering för minskande biltrafik, särskilt i centrala områden. Hastigheterna i tätorten sänks generellt till 30 och 40 km/h för fordonstrafiken. Cykelfart och gångfart införs där stadslivet har potential att utvecklas. Ny blandad bebyggelse ökar täthet och begränsar det totala resandet.

Regeringens ansvar

Regeringens ansvar i förslaget till klimatavtal är att:

- Säkerställa att kommuner erhåller statlig finansiering för klimat-samordning.
- Säkerställa att överenskomna reformer och angelägna lag-ändringar som behövs för att minska utsläppen, genomförs.
- Säkerställa en enhetlig styrning av statens myndigheter och verk mot klimatmålet.
- Knyta ekonomiska incitament till avtalet och villkora lämpliga statsbidrag med att mottagar-kommunen följer avtalet. Vissa statsbidrag kan knytas specifikt till spetsnivån för att stimulera kommuner att arbeta för att uppnå detta.

Medskick

Systemperspektiv

Både omställningen av energisektorn och transportsektorn kräver systemperspektiv och löses inte av enskilda aktörer. Ett avtal mellan stat och kommuner, som det föreslås här, skulle kunna bidra till att skapa strukturer för att bygga de system som behövs.

Tillvarata potentialen i upphandling

Ur kommunernas perspektiv skulle ett avtal kunna bidra med att komma tillrätta med utmaningar kring upphandling. Upphandling är ett nyckelverktyg i kommuners klimatomställning. Men så länge klimatmål inte är styrande i kommuner kommer pris i hög utsträckning att styra. De kommuner som inte har ett strategiskt och välförankrat klimatarbete saknar i dagsläget incitament för att främja klimatbra alternativ i upphandlingen. Ett klimatavtal skulle bidra till att skapa rätt incitament för detta.

Samla kunskap från 290 kommuner

Erfarenheter från Klimatkommunernas medlemskommuner visar att det finns en mycket stor potential i kunskapsöverföring från kommuner som genomfört klimatåtgärder till de som står i startgroparna. Det ekonomiska stödet som föreslås i klimatavtalet kan både stimulera till att skapa tid och resurser för lokalt klimatstrategiskt arbete och till att överföra kunskap mellan kommuner.

Klimatkommunerna startades av kommuner och verkar för att stötta kommuners klimatarbete. Här finns lång erfarenhet av lokalt klimatarbete, vilka fallgropar och framgångsfaktorer som formar arbetet och vilka åtgärder som ger resultat. Medlemmarnas kunskap samlas och förmedlas genom föreningens kanaler och finns för alla att ta del av.

Här finns en grund för vad lokalt klimatarbete innebär, som det är möjligt att utveckla och använda i arbetet med klimatavtalet.

Fler reformer behövs

Arbetet med utsläppsminskningar på lokal nivå kan bli mer lönsamt för kommuner, om även vissa statsbidrag knyts till avtalet. Klimatkommunerna föreslår exempelvis en ny form av stadsmiljöavtal, så kallade Mobilitetsavtal som skulle kunna knytas till Klimatavtalet. Vissa statsbidrag bör knytas specifikt till spetsnivån för att stimulera kommuner att arbeta för att uppnå detta. Det finns flera statliga styrmedel och stöd till kommunerna som skulle kunna kopplas till avtalet, men det behövs även skattereformer och lagändringar som stöttar arbetet. Detta behöver diskuteras fram tillsammans med kommuner.

Samordning och uppföljning

För att skapa en röd tråd i Sveriges klimatarbete och säkerställa resurseffektivitet och långsiktighet, är det viktigt med tydlig ansvarsuppdelning och gemensam utveckling och uppföljning. Förslaget innehåller därför ett nationellt forum i syfte att samordna kommunernas arbete och stöd från myndigheter och länsstyrelser. Visst samordningsansvar skulle med fördel kunna läggas på länsstyrelserna, vilket en vidare utredning kan tydliggöra.

Vikten av återrapportering och uppföljning av kommunernas insatser ska betonas. Ett system för detta behöver utarbetas, utan att det belastar kommunerna administrativt. Det är viktigt att finansieringen från statligt håll inte öts upp av administration för att återrapportera.

Idag saknas lagstiftning

2015 gav Energimyndigheten ut rapporten "Aktualisering av lagen om kommunal energiplanering,

Energimyndighetens ståndpunkt i regeringsuppdrag”. Här lyftes bland annat förslag om att bredda lagen till att omfatta klimatstrategiskt arbete. Om denna välbehövliga uppdatering av Lagen om kommunal energiplanering kommer till stånd, kan lagen bli en grund som klimatavtalet vilar på.

Jämförande exempel

Liknande upplägg som det klimatavtal som föreslås finns på andra områden och i andra länder. Här beskrivs några befintliga stödsystem för kommuner.

Krisberedskapsarbetet

Staten finansierar kommunernas arbete och lägger över visst ansvar för krisberedskap på kommunerna.

Krisberedskapsarbetet regleras i en överenskommelse mellan MSB och SKR. Kommuner får idag ersättning av staten för kostnader för vissa uppgifter som de utför enligt lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH). Ofta finansierar denna ersättning bland annat tjänsten som krisberedskaps-samordnare i kommunerna.

Överenskommelsen MSB och SKR.

Klimatalliancen i Danmark

Samtliga 98 kommuner i Danmark har anslutit sig till ett samarbete för att ta fram lokala klimatplaner i linje med

Parisavtalet. Klimaalliancen är ett samarbete mellan föreningen Realdania, de danska kommunernas intresseorganisation KL och de fem danska regionerna.

Klimatalliancen

Viable Cities klimatkontrakt

EUs Mission Board for Climate-Neutral and Smart Cities har lagt ett förslag om att stimulera till 100 klimatneutrala städer till 2030. I Sverige kopplar Viable Cities och deras klimatkontrakt till detta. Städerna med klimatkontrakt går före, testar innovativa lösningar och banar vägen för andra. Förslaget som vi presenterar kompletterar klimatkontrakten med att höja lägstanivån, stötta alla kommuner och minska risken för att en spets av kommuner drar ifrån.

Energi- och klimatrådgivningen

En parallell kan även dras till hur kommunernas Energi- och klimatrådgivning är organiserad och finansierad. En fördel är att stödet kommer alla kommuner, om än i olika utsträckning, till del. Samt att utbildning och nätverk knyts till stödet. Delar av upplägget för energi- och klimatrådgivningen skulle kunna inspirera till ett klimatavtal för att stimulera kommunernas klimatstrategiska arbete.

